

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/Volume 10 Sayı/Issue 25 Ağustos/August 2021
Samsun-Türkiye/ Turkey

ISSN: 2147- 5490
www.dedekorkutdersisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut433>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Tahtacı Ağzının Çanakkale Yerli Ağzları İçindeki Yeri

The Place of Tahtaci Dialect in Local Dialects of Canakkale

Öz

Tahtacılar, Akdeniz bölgesinin doğusundan Kuzey Ege'ye uzanan kıyı şeridinde yerleşmiş olan bir Alevi-Türkmen topluluğudur. Kuzey Ege'de çoğunlukla Kaz Dağları dolaylarına konumlanmış olan Tahtacıların kendilerine özgü bir inanç sistemi ve yaşam biçimi vardır. Bunlar, yöre halkının geneline göre daha dışa kapalı bir toplum yapısına sahiptir. Kaz Dağları'nın büyük bir bölümünü sınırları içerisinde bulunduran Çanakkale de Tahtacı yerleşimlerinin çokça olduğu bir ildir. Günümüzde merkezi İzmir'in Narlıdere ilçesinde bulunan Yaninyatır ocağına bağlı olan Çanakkale Tahtacıları, yöre halkınca "Türkmen" olarak adlandırılır. Tahtacı Türkmenleri; Yörükler, Manavlar ve Gacallarla birlikte Çanakkale yerli nüfusunun neredeyse tamamını oluşturur. Bu makalenin ilk bölümünde, Tahtacı Türkmenlerinin kökeni hakkında öne sürülen çeşitli görüşlere yer verilecektir. İkinci bölümde, Çanakkale'deki Tahtacı Türkmenlerinden ve bunların yerleşim yerlerinden söz edilecektir. Son bölüm ise bugüne kadar ihmal edilen Çanakkale Tahtacı ağzı ile ilgilidir. Bu bölümde, Çanakkale Tahtacı ağzının ildeki diğer yerli unsurların ağzlarından ayrılan özellikleri maddeler hâlinde sıralanacaktır. Zira birbirine yakın olan Yörük, Manav ve Gacal ağzları ile Tahtacı Türkmenlerinin ağzı arasında bazı önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların ortaya konması, aynı zamanda Çanakkale Tahtacı ağzının birçok dil özelliğinin belirlenmesine de katkı sağlayacaktır. Çalışmada, ağız özelliklerine ilişkin örnekler, Çanakkale il merkezi ile Ayvacık, Bayramiç ve Ezine ilçelerine bağlı Tahtacı köy veya köy altı yerleşimlerinde yapılmış olan derleme çalışmaları sonucu hazırlanan metinlerden seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Tahtacı, Türkmen, ağız.

Abstract

Tahtacis are an Alevi-Turkmen community settled on the coastline from the east of the Mediterranean region to the North Aegean. Tahtacis, who live primarily in the Kaz Mountains in the North Aegean, has a distinct belief system and way of life. They live in a more closed society than the rest of the population in the region. Canakkale is a province with a considerable number of Tahtaci communities, as it contains a substantial portion of the Kaz Mountains within its borders. Locals refer to Canakkale Tahtacis as "Turkmen" since it is related to the Yaninyatir society centered in the Narlıdere district of İzmir. Tahtaci Turkmens, along with the Yoruks, Manavs, and Gacals, account for nearly all of Canakkale's local population. Various perspectives on the Tahtaci Turkmens' origin will be examined in the first part of this article. The Tahtaci Turkmens of Canakkale and their settlements will be discussed in the second part. The last part discusses the Canakkale Tahtaci dialect, which has been overlooked up until now. The characteristics of the Canakkale Tahtaci dialect being different from dialects of other local components in the province, will be specified in this part. There are some significant distinctions between the Yoruk, Manav, and Gacal dialects, which are closely related, and the Tahtaci Turkmen dialects. Revealing these distinctions will also contribute to the determination of many linguistic elements of the Canakkale Tahtaci dialect. Examples of dialect traits were selected for the study from texts created as a result of compilation studies conducted in the Tahtaci village or sub-village settlements of Canakkale city center and the districts of Ayvacık, Bayramic, and Ezine.

Keywords: Canakkale, Tahtaci, Turkmen, dialect.

Hasan Çağrı Ölçücü*
Ege Üniversitesi

Sorumlu Yazar/ Corresponding Author

* Dr.
Ege Üniversitesi/Türk Dili Bölümü, Türk
Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Zemin Kat
Bornova/İzmir-Türkiye.
Elmek: hasan.cagri.olcucu@ege.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/>

Makale Geçmişi/ Article History

Geliş Tarihi: 08.07.2021
Kabul Tarihi: 08.08.2021
E-yayın Tarihi: 15.08.2021

Giriş

Çanakkale, 1877-1950 yılları arasında, Yunanistan, Bulgaristan, Kafkasya, Romanya gibi bölgelerden yoğun göç almasına rağmen (Atabay, 2005: 104) yerli nüfusun ağırlıkta olduğu bir ildir. Yörükler, Manavlar, Gacallar ve Tahtacılar, Çanakkale yerli nüfusunun neredeyse tamamını oluşturur. Tahtacılar, Alevi bir Türkmen topluluğu olarak diğer yerli unsurlardan inanç yönünden farklı olup daha dışa kapalı bir yaşam tarzına sahiptir. Tahtacı ağzı da birbirine yakın olan Yörük, Manav ve Gacal ağızlarından bazı yönlerden ayrılmaktadır.

Çanakkale’de yerleşik olan Tahtacılarla ilgili bugüne kadar yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların halk bilimi ve sosyoloji alanlarında yoğunlaştığı, dil alanının ise ihmal edildiği görülmektedir.

Bu çalışmada, ilkin, Tahtacıların kökeni ile ilgili çeşitli görüşlere yer verilecek, daha sonra, Çanakkale’deki Tahtacıardan ve bunların yerleşim yerlerinden bahsedilecek, son olarak ise Çanakkale Tahtacı ağzına ilişkin dil özelliklerine değinilecektir.

Tahtacıların Kökenine İlişkin Görüşler

Tahtacıların kökeni ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Genel kabul göreni ise bunların Ağaçeri Türkmenlerinin devamı olduğu şeklindeki görüştür. İlk basımı 1923 yılında yapılmış olan Türk Töresi adlı eserinde Ziya Gökalp (2019: 51), Ağaçerilerin Oğuz birliğine dâhil olmuş bir Türk boyu olarak Oğuzlarla birlikte Anadolu’ya geldiğini söylemekte ve bunların Tahtacılarla ilişkili olabileceğini ima etmektedir. Besim Atalay (2015: 96), bu iddiayı daha da ileri götürmekte ve Tahtacıların Ağaçeri Türklerinden ibaret olduğunu kesin olduğunu söylemektedir. Faruk Sümer de benzer görüştür. Sümer (1988: 461), Karakoyunlu topluluğuna dâhil olmayıp İran'a gitmeyen ve Anadolu'da kalan Ağaçerilerin (13-15.yy.), iktisadi sebeplerle küçük obalara ayrılarak geniş bir bölgeye yayılıp Tahtacı adı altında varlıklarını sürdüren bir Türkmen topluluğu olduğunu belirtmektedir. Tahtacılarla ilgili birçok araştırma yapmış olan Nejat Birdoğan (1995: 9), önceleri Ağaçeri olarak bilinen topluluğun adının zamanla değişerek Tahtacı şeklinde kullanılmaya başlandığını söylemekte ve Tahtacıların tümünün Ağaçerilerin torunları olmayabileceğini, zamanla çevrenin ve ekonomik koşulların orman içi ve ağaç işine attığı diğer Türkmen boylarının da Ağaçerilere katılmalarının mümkün görüldüğünü ifade etmektedir. Ali Selçuk (2008: 34) ise Tahtacıları Ağaçerilerin torunları olarak görmekte ve Ağaçerilerin Oğuzlara mensup müstakil bir boy olmayıp birkaç boydan oluşan bir Türkmen topluluğu olduğunu düşünmektedir.

Neşet Çağatay (1997: 669-670), Tahtacı tabirine Osmanlı tapu tahrir defterlerinde ve arşiv vesikalarında “Cemâat-ı Tahtacıyân” şeklinde 16. yüzyıldan itibaren rastlandığını belirterek aynı hususiyetleri taşıyan Ağaçerilerin Tahtacıların ortaya çıkışından itibaren kaynaklarda zikredilmemeye başlanmasının bu iki topluluğun aynı menşeden geldiği ve birbirinin devamı olduğu izlenimini uyandırdığını ifade etmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Anadolu’daki Aleviler ve Tahtacılarla ilgili çok önemli çalışmalar yapmış olan Yusuf Ziya Yörükân (1998: 377-380), Tahtacıların Orta

Asya'daki Türk boylarından Tahtahların devamı olduğunu ve Bayat boyuyla birlikte Anadolu'ya geldiğini savunmaktadır.

İttihat ve Terakki Partisinin isteğiyle Anadolu'da Alevilik ve Bektaşilik hakkında bir araştırmaya katılmış olan Baha Said Bey (2000: 168), Osman Bey'e karşı savunma birliği hazırlayan Bizans imparatorunun Tuna boylarında yaşayan Aktav Türkmenlerinden bir Türkopol ordusu getirdiğini ve bunların kendi dilleriyle konuşan askerlere silah çekmek istemeyip savaştan vazgeçtikleri için Boğaz'ın kapatılması suretiyle Tuna'ya dönüşlerinin engellendiği hatırlatarak Boğaz'ı geçemeyen Aktavlı Türkopollerin Kaz Dağları eteklerine yayılıp Tahtacıları meydana getirmiş olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır.

Sadullah Gülten (2020: 162-163) ise Tahtacıların Ağaçerilerin, Tahtahların veya Aktav Türkmenlerinin devamı olduğu şeklindeki görüşlere katılmamaktadır. Gülten, yapılmış olan çalışmalarda başta tahrir defterleri olmak üzere diğer pek çok arşiv belgesinin kullanılmamış olmasını eleştirmekte ve belgeler incelendiğinde Tahtacıların Anadolu'nun Türkleşmesiyle birlikte ormanlık alanlara yerleşen ve iktisadi bir faaliyet olarak ağaç işlerinde uzmanlaşan Türkmenlerin devamından başka bir şey olmadığını ortaya çıktığını söylemektedir.

Başbakanlık arşiv belgelerinde ise Tahtacı (Tahtalı/Tahtalu) aşiret ve cemaatlerinin Yörük topluluğuna mensup oldukları belirtilmekte ve bunların Teke, Menteşe, Hüdavendigâr, Adana, Sis, Maraş ve Kocaeli sancakları ile Soma (Aydın sancağı), Zülkadriye (Meraş eyaleti), Lâpseki (Biga sancağı) ve Karaağaç Gölhisar (Hamid sancağı) kazalarında yaşadıkları kaydedilmektedir (Türkey, 2012: 137, 603).

Çanakkale'de Tahtacılar

Tahtacı yerleşimleri, günümüzde, Toroslardan başlayarak Kaz Dağları'na kadar devam eden kıyı şeridi boyunca ormanlık alanlara yakın bölgelerde bulunmaktadır. Nilgün Çıblak Coşkun (2013: 44-45), Tahtacıların Anadolu'da ilk olarak Çukurova'ya yerleştiğini, sonrasında bir kısmının buralarda yaşamaya devam ederken bir kısmının ise sosyal ve siyasi sebeplerden dolayı Batı Anadolu'ya doğru hareket ettiğini düşünmekte ve Tahtacı yerleşimi bulunan illeri Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Manisa, Mersin ve Muğla olarak sıralamaktadır.

Yukarıdaki listede de görülen Çanakkale, günümüzde Tahtacı yerleşimlerinin çokça bulunduğu illerden birisidir. Tahtacılar, yörede "Türkmen" denir. Yöredeki Tahtacıların tamamı Alevi inançlı olup İzmir'in Narlıdere ilçesinde bulunan Yanınyatır ocağına bağlıdır. Yörükân'ın (1998: 201) da tespit ettiği gibi bunların bir kısmı bu ocağa bağlı Çiçili bir kısmı ise Mazıcı oymağındandır.

Çanakkale genelinde en azından 6200 civarında bir Tahtacı nüfusundan söz edilmektedir (Yolcu, 2020: 22). Bu nüfusun önemli bir bölümünün Çanakkale il merkezi ve il merkezine bağlı Kepez beldesinde yaşadığı söylenebilir. Türkiye'nin bütün köylerinde olduğu gibi Çanakkale'nin Tahtacı köylerinde de kent merkezlerine yoğun göç nedeniyle her geçen yıl nüfus düşmekte ve açık hane sayısı azalmaktadır. Bu köylerin genellikle dağlık ve ormanlık alanlarda kurulmuş olması, Tahtacı toplumunun iktisadi faaliyetlerini sınırlandırmakta ve özellikle genç nüfusu göçe zorlamaktadır.

Köylerde kalan Tahtacılar ise artık ataları gibi orman işi yaparak değil tarım ve hayvancılıkla geçinmeye çalışmaktadır.

Çanakkale'deki Tahtacıların bugünkü yerleşim yerleri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo: Çanakkale'de Tahtacı Yerleşimleri

Tahtacı Yerleşim Birimi (Köy/Köy Altı/Mahalle/Mevki)	Yerleşimin Bağlı Olduğu İlçe Altı Birim	Yerleşimin Bağlı Olduğu İlçe
Bahçedere köyü Boztepe Çiftlik Güzelköy köyü Hasanobası Kokulutaş Tuztaşı köyü Uzunalan köyü Yenioba	- Bahçedere köyü Fatih Mahallesi - Nusratlı köyü Bahçedere köyü - - Tuztaşı köyü	AYVACIK
Güvemcik Karıncalı köyü Koşuburnu köyü Menderes Mahallesi	Tepecik Mahallesi - - -	BAYRAMIÇ
Derbentbaşı köyü	-	EZİNE
Akçeşme köyü Atikhisar Cumhuriyet Mahallesi Çiftlikdere köyü Damyeri Değirmendere Denizgöründü köyü Dört Yol Elmacık köyü Gürecik Kayadere köyü Kemerdere Maraşal Fevzi Çakmak köyü Ovacık köyü Yenimahalle	- Kayadere köyü Kepez beldesi - Maraşal Fevzi Çakmak köyü Elmacık köyü - Işıklar köyü - Denizgöründü köyü - Civler köyü - - Erenköy köyü	MERKEZ

Çanakkale Tahtacı Ağzını İlin Diğer Yerli Ağızlarından Ayıran Özellikler

Türkiye'de, müstakil olarak Tahtacı ağzını inceleyen çalışma sayısı çok değildir. Balıkesir, Bayındır, Bergama, İcel ve Kumluca Tahtacılarının ağız özelliklerini inceleyen çalışmalar¹, bu yüzden oldukça değerlidir. Çanakkale Tahtacılarının da dil özelliklerinin ortaya çıkarılması, Tahtacı araştırmalarına önemli bir katkı sağlayacaktır.

Leylâ Karahan (2014: 150-151), Çanakkale ağızlarını Batı grubu ağızlarının I. alt grubunda değerlendirmiştir. Bu alt gruba dair verilen özellikler, genel anlamda, Çanakkale yerli ağızlarında da tespit edilebilmektedir. Ancak, Çanakkale Tahtacı ağzı, birçok yönden çizilen bu çerçevenin dışına çıkmakta; ses, şekil ve söz varlığı açısından diğer yerli unsurların ağızlarından bazı yönlerden ayrılmaktadır. Aşağıda bu ayrım

¹ Bu çalışmalar için bkz. Atmaca ve Güzel, 2021; Dilaver Yıldırım, 2013; Güzel, 2019; Merhan, 2014; Mutlu, 2008, 2010; Tor, 2006.

noktaları verilecek ve örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Örnekler, *Çanakkale İli Yerli Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* adlı doktora tezimizdeki metinlerden alınmıştır.

1. Şimdiki zaman biçimleri, Çanakkale yerli ağızlarında oldukça çeşitlidir. Özellikle Yörüklerde, {-yA}, {-yI}, {-yo}, {-yuru} gibi şimdiki zaman ekleri dışında, ulaç eki almış asıl eylemle bat-, dur-, gel- gibi yardımcı eylemlerin oluşturduğu yapılar da şimdiki zamanı karşılamaktadır.² Tahtacı ağzında ise şimdiki zaman, yaygın olarak {-yI} ve {-yU} ekleriyle yapılır.³

ne be^kliyim bilmiyim (Çiftlik - AYVACIK)

emme şimdi ıkrar nedir bilmiyi çocuK zātan (Karıncalı - BAYRAMIÇ)

bizim_ōkulda yāptliyi şimdi her şē burda (Derbentbaşı - EZİNE)

köylü gāfası bu gadar çalışiyü demek kin (Damyeri - MERKEZ)

bi de çok sürtüşüyü bennen dedi (Damyeri - MERKEZ)

2. Çanakkale yerli ağızları içinde sadece Tahtacı ağzında; geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kiplerinde I. çoğul kişi eki iyelik kökenli {-k}’dir.

dutarık sacıñ_üstünde bişiririk (Derbentbaşı - EZİNE)

ertesi ğūn işe başlayciyiK (Damyeri - MERKEZ)

başımız_āriyi çocūm ırāsız_olúyuk (Çiftlik - AYVACIK)

haveye çalışmıssık çoçım havalara (Derbentbaşı - EZİNE)

3. I. çoğul kişi bildirme eki, sadece yöredeki Tahtacılar da {-Xk} biçiminde kullanılır. Bu ek de iyelik kökenli I. çoğul kişi eki gibi ek aktarması yoluyla oluşmuştur (Korkmaz, 1965: 51-52).

hep_akrabayıK yani akrabayıK (Çiftlik - AYVACIK)

cāhiliK bis kōriuk çoçım (Derbentbaşı - EZİNE)

İyelik kökenli I. çoğul kişi eki ile I. çoğul kişi bildirme ekinin kullanımı, Çanakkale Tahtacılarının morfolojik açıdan belirleyici ağız özelliklerinden olup Tahtacı ağzını yörenin diğer yerli ağızlarından uzaklaştırır. Karahan’ın (2014: 137) Batı grubu ağızlarının V, VI, VII ve VIII. grup ile kısmen II ve IX. grup ağızlarında kullanıldığını söylediği bu ekler, Çanakkale Tahtacılarında olduğu gibi diğer illerdeki Tahtacı gruplarında da karakteristiktir (krş. Atmaca ve Güzel, 2021: 173; Dilaver Yıldırım, 2013: 162-163; Mutlu, 2008: 714; Tor, 2006: 446-447).

² Anadolu ağızlarında şimdiki zaman çekimi için bkz. Gülensoy, 1985: 281-295.

³ -yI ve -yU şimdiki zaman ekleri, Balıkesir (Mutlu, 2008: 298-313) ve Bergama (Dilaver Yıldırım, 2013: 144-146) Tahtacılarında da kullanılırken İçel (Tor, 2006: 445-446) ve Kumluca (Güzel, 2019: 17) Tahtacılarında kullanılmaz. Bu şimdiki zaman eklerinin kullanıldığı diğer bazı Anadolu ağızları için bkz. Akar (2013: 144-145); Akca (2011: 617); Gülsevin (2002: 104-106); İlker (2017: 327-332); Yapıcı (2013: 6-9); Yıldırım (2006: 233-235).

4. Çanakkale Tahtacı ağzında $\{-\{XncA\}$ ulaç ekinin $\{z\}$ pekiştirme ekiyle genişletildiği görülürken diğer yerli unsurların ağızlarında bu biçime rastlanmaz. Pekiştirme ekinin ünsüzü de genellikle sözcük sonunda ötümsüzleşir.

yaşım_on_ikiden yukarı yürüyünces /hāKdan bi duman_iniP gözlerimi bürüyünces / eşim dostum başımda durmada ālayıncaz / doyub_ōsanmadan gidiyim dünyam sana (Karıncalı - BAYRAMIÇ)

5. Çanakkale yerli ağızlarının söz varlığında, yörede yaygın olarak kullanılan *hinci* “şimdi” sözcüğü önemli bir yer tutarken Tahtacı ağzında *hindi* sözcüğü bulunur.⁴

hindi iyiyiK de ilkin çok fakiridik (Çiftlik - AYVACIK)

hindi unnā bıraktık ğay (Tuztaş - AYVACIK)

6. /g/ ve /k/ ön damak ünsüzlerinin art damağa kayması sonucu bu ünsüzlerden sonra gelen /ö/ ve /ü/ ünlüleri art damaksillaşabilir. Tahtacı ağzında özellikle sözcük başında çokça karşılaşılan bu ses olayına ilin diğer yerli ağızlarında nadiren rastlanır.

ğórecēm ğörgü mü var yavrım duyucām laf mı var (Çiftlik - AYVACIK)

ē dimiş benim fāre beye süyleñ ben ğóle düştüm dimiş (Derbentbaşı - EZİNE)

işTe yākın kóylēmiziñ hocasını çārılar (Karıncalı - BAYRAMIÇ)

Karahan (2014: 118-120), bu değişimin Batı grubu ağızlarının III, IV, VI ve VIII. grup ağızlarında genel olarak düzenli ve kurallı olduğunu, I. grup ağızlarında ise esasen görülmediğini belirtir. Balıkesir Tahtacılarında da tespit edilen (Mutlu, 2010: 23), Bergama Tahtacı ağzında ise karakteristik olduğu belirtilen (Dilaver Yıldırım, 2013: 52-53) bu ses olayı, yöre Tahtacı ağzını Orta Anadolu ağızlarına yaklaştırır.

7. Çanakkale Tahtacı ağzında, $\{-\{dUr\}$ biçiminde sadece dar-yuvarlak ünlülerle kullanılan III. tekil kişi bildirme eki, dudak uyumuna uymaz. Ek, Eski Anadolu Türkçesinde de daima dar-yuvarlak ünlülüdür (Şahin, 2003: 64). Kumluca, Balıkesir ve İçel Tahtacılarının ağzında, bu ek, tek biçimli $\{-\{dur\}$ olduğundan damak uyumunu da bozar (krş. Güzel, 2019: 19; Mutlu, 2008: 62; Tor, 2006: 442-443).

bizim görene^hlerimiz güzeldür ğuzum_emme ğay arkadan gelen vere ğısalıdiyi bunnarı (Tuztaş - AYVACIK)

bağ şura dūn yeridür bağ bi dūnde gel sen burıya da (Tuztaş - AYVACIK)

toğaş Ta wārdur toğacım dā vār (Damyeri - MERKEZ)

8. Çanakkale Tahtacılarında, ilin diğer yerli unsurlarından farklı olarak öğrenilen geçmiş zaman kipinin I. tekil, II. tekil ve I. çoğul kişi çekimlerinde $\{-\{mXssXm\}$, $\{-\{mXssXı\}$, $\{-\{mXssXk\}$ biçimleri kullanılır.

u ğadar meşK_itmissim_işe (Damyeri - MERKEZ)

yaw hiç_olmamış ğuleyi yapmissıı ğuleye bi yangıncı bayri dur (Damyeri - MERKEZ)

⁴ “Şimdi”nin varyantlarını Alanya ilçesi özelinde ele alan bir çalışma için bkz. Demir, 1995: 99-114.

haveye çalışmıssık çoçim havalara (Derbentbaşı - EZİNE)

Yukarıdaki örneklerde görülen ikizleşmenin zaman zaman ortadan kalktığı görülür.

yanlış düşümmüsük kü tam yanlış (Damyeri - MERKEZ)

nası yapmısıK ũ zor işleri (Damyeri - MERKEZ)

9. “Gibi” edatının iç seste /b/ > /m/ değişimiyle oluşmuş biçimi *gimi* ile “kadar” edatının ön sesi ötümlüleşmiş ve sondaki /r/ kaybindan sonra +{k} pekiştirme eki ile genişletilmiş biçimi *ğadaK*, Çanakkale yerli halkı içinde sadece Tahtacılar da kullanılır.

bātmadı var da yapan bizim gimi yapamıyũ (Karıncalı - BAYRAMİÇ)

ğaba āşlar var bōle bildin gimi dēl (Çiftlik - AYVACIK)

ēbu hastalık ölünceye gadaK büyle gitçek (Damyeri - MERKEZ)

mememin altından buriya gadaK yarıldı (Çiftlik - AYVACIK)

10. Çanakkale Yörük, Manav ve Gacal ağzlarında, /r/ ünsüzü hece ve sözcük sonunda yaygın olarak düşer ve önündeki ünlünün uzamasına neden olur. Tahtacı ağzında da bu her iki ses olayı görülür ancak düzenli ve yaygın değildir. Bu durumda, Tahtacı ağzındaki /r/ düşmesi sonucu oluşan ünlü uzunluklarının diğer yerli ağızlardan Tahtacı ağzına bir bulaşma örneği olarak kabul edilmesi uygun olur.

genşler çeker bayrağı geliniñ öğünde genşler çeker bayrağı (Çiftlik - AYVACIK)

bis türkmenik bunna türk (Karıncalı - BAYRAMİÇ)

kim yapar ğuzum ben yaşlandım ğayri yapmam (Derbentbaşı - EZİNE)

git soyundün yerde ğeyin gel dirle (Karıncalı - BAYRAMİÇ)

11. Çanakkale Tahtacı ağzında, ilin diğer yerli ağızlarından farklı olarak geniş zamanın olumsuz I. çoğul kişi çekimi, -{mAk} ile de yapılır.

durmaK tedik durmaK tedik ayā ğaqtık yā (Çiftlik - AYVACIK)

bayraKsız dūn yapmaK (Çiftlik - AYVACIK)

yāzı māzı bilmeK bis (Derbentbaşı - EZİNE)

12. Çanakkale Tahtacı ağzında; iyelik, bildirme ve kişi eklerindeki (II. çoğul kişi) genizsil /n/ ünsüzünün /ğ/ ile temsil edilirken iki ünlü arasında eriyerek kaybolması ünlü uzunluğuna neden olur. Bu ses olayı, Çanakkale’nin diğer yerli ağızlarında görülmez.

siz nirelistz ğuzum çanaKğaleden mi geldiş (Tuztaş - AYVACIK)

ikiñiz barışın öyle gelceKstz bu topluma (Karıncalı - BAYRAMİÇ)

ikiz de emekli olun dedi (Damyeri - MERKEZ)

13. Yönelme durumu ekinin +{yA} biçiminde kullanımına, Çanakkale yerli ağızları içinde sadece Tahtacı ağzında rastlanır.

ōrdan göçebeler dāya çekilirimiş yāni dāya (Tuztaş - AYVACIK)

urdañ sāya gidiyü bi yol (Damyeri - MERKEZ)

14. Tahtacı ağızı, gelecek zamanın I. çoğul kişi çekimiyle de ilin diğer yerli ağızlarından ayrılır. Gelecek zaman ekinin sonundaki /k/ ünsüzünün önce ötümlüleşip sonra akıcılaşarak /y/ ünsüzüne dönüşmesi, ekteki düz-geniş ünlülerin de daralmasına neden olur.

tāta biçemek kin saten gücümüz yétmeyciyiK Ki (Damyeri - MERKEZ)

ottüm yerde unu yapıyum nâpiyin yapıciyiK (Damyeri - MERKEZ)

unnarıñ bakaçiyiK biri birine tüfek mi attılā (Tuztaşı - AYVACIK)

İki ünlü arasında kalan /y/ ünsüzünün zaman zaman kaybolması, ekte bir ünlü uzunluğu ortaya çıkarır.

gelciK seniñ dünüñe (Tuztaşı - AYVACIK)

şimdi ışı^klā ölmasıñ biz burda hayātta turamāçiK alıştık cērannara (Tuztaşı - AYVACIK)

Sonuç

Her ne kadar köyden kente göçün artması, okuryazarlık oranının yükselmesi ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, tüm ağızlar gibi Tahtacı ağızını da ölçünlü dile yaklaştırmış olsa da hâlen Çanakkale’de, özellikle Tahtacı köy ve köy altı yerleşimlerinde, konuşma farklılıklarını koruyan birtakım kişilere ulaşılabilir. Bu kişilerin ağız özellikleri incelendiğinde, Çanakkale Tahtacı ağızının ilin diğer yerli ağızlarından bazı yönlerden ayrıldığı görülmektedir. Yukarıda, maddeler hâlinde gösterilen bu farklılıklar, Çanakkale Tahtacı ağızını, genel anlamda, Batı Anadolu ağızlarından da uzaklaştırmaktadır. Dolayısıyla, Çanakkale yerli ağızları sınıflandırılırken Tahtacı ağızının farklı bir alt grupta değerlendirilmesi doğru olur.

Kaynaklar

- Akar, A. (2013). *Muğla ve Yöresi Ağızları (Gramer - Metin - Sözlük)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akca, H. (2011). Ankara İli Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları. *Turkish Studies*, 6/1, 611-619.
- Atabay, M. (2005). 1877 - 1950 Yılları Arasında Çanakkale’ye Göçler. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 3/3, 92-107.
- Atalay, B. (2015). *Bektaşilik ve Edebiyatı*, Haz. Gürol Pehlivan. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Atmaca, E. ve Güzel, Ö. (2021). Ağız İlişkileri ve Etkileşimleri Bakımından Antalya/Kumlucalı Türkmen Toplulukları. *V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* içinde (s. 163-183). Ankara: TDK Yayınları.
- Baha Said Bey (2000). *Türkiye’de Alevî-Bektaşî, Ahi ve Nusayrî Zümreleri*, Haz. İsmail Görkem. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Birdoğan, N. (1995). Tahtacıların Dünü. *I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo - Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 9-30). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Coşkun, N. Ç. (2013). Tahtacılar ve Tahtacı Ocaklarına Bağlı Oymakların Yerleşim Alanları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 68, 33-54.

- Çağatay, N. (1997). Tahtacılar. *İslâm Ansiklopedisi - İslâm Âlemi Tarih, Coğrafya, Etnografya ve Biyografya Lugati* içinde (11, 669-672). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Demir, N. (1995). Alanya Ağızlarında Şimdi'nin Varyantları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 43, 99-114.
- Gökalp, Z. (2019). *Türk Töresi* (6. baskı), Haz. Halil İbrahim Şahin. İstanbul: Ötügen Neşriyat.
- Gülensoy, T. (1985). Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki. *Türk Kültürü Araştırmaları - Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan*, 23, 281-295.
- Gülsevin, G. (2002). *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri - Metinler - Sözlük)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gülten, S. (2020). Kökler ve Dallar: Tahtacı Alevilerinin Menşei ve Tahtacı Cemaatleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 95, 143-167.
- Güzel, Ö. (2019). *Antalya İli Kumluca İlçesi ve Yöresi Ağızları* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir. (Tez No. 579379)
- İlker, A. (2017). *Manisa Ağızları*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* (3. baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1965). Eski Anadolu Türkçesindeki -van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 12, 43-65.
- Merhan, A. (2014). Bayındır Tahtacıları ve Dillerinin Belirgin Özellikleri. *bilig*, 69, 161-170.
- Mutlu, H. K. (2008). *Balıkesir İli Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir. (Tez No. 218875)
- Mutlu, H. K. (2010). Balıkesir Tahtacı Türkmenleri Ağzının Fonetik Özellikleri. *Diyalektolog*, 1, 21-46.
- Ölçücü, H. Ç. (2020). *Çanakkale İli Yerli Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Selçuk, A. (2008). *Ağaçeri Türkmenleri - Tahtacılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sümer, F. (1988). Ağaçeriler. *TDV İslâm Ansiklopedisi* içinde (1, 460-461). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tor, G. (2006). İçel Ağızları İçinde Tahtacı Türkmen Ağzının Yeri. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15/2, 441-460.
- Türkay, C. (2012). *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar* (3. baskı). İstanbul: İşaret Yayınları.
- Yapıcı, A. İ. (2013). Aydın ve Yöresi Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Şekilleri. *TÜRÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1/2, 1-48.
- Yıldırım, F. (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I (Giriş - İnceleme)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yıldırım, K. D. (2013). *Bergama Yöresi Tahtacı ve Çepni Ağızları (İnceleme - Metinler - Sözlük)* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezinden edinilmiştir. (Tez No. 342249)

Hasan Çağrı Ölçücü

Yolcu, M. A. (2020). *Kutsaldan Ritüele - Çanakkale Tahtacılarının Geleneksel Dünya Görüşü*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Yörükân, Y. Z. (1998). *Anadolu'da Alevîler ve Tahtacılar*, Haz. Turhan Yörükân. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.